

REPRODUKTIVNA PRAVA ŽENA S INVALIDITETOM

Marica Mirić

Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske – SOIH

ISPITIVANJE O POLOŽAJU ŽENAS S INVALIDITETOM

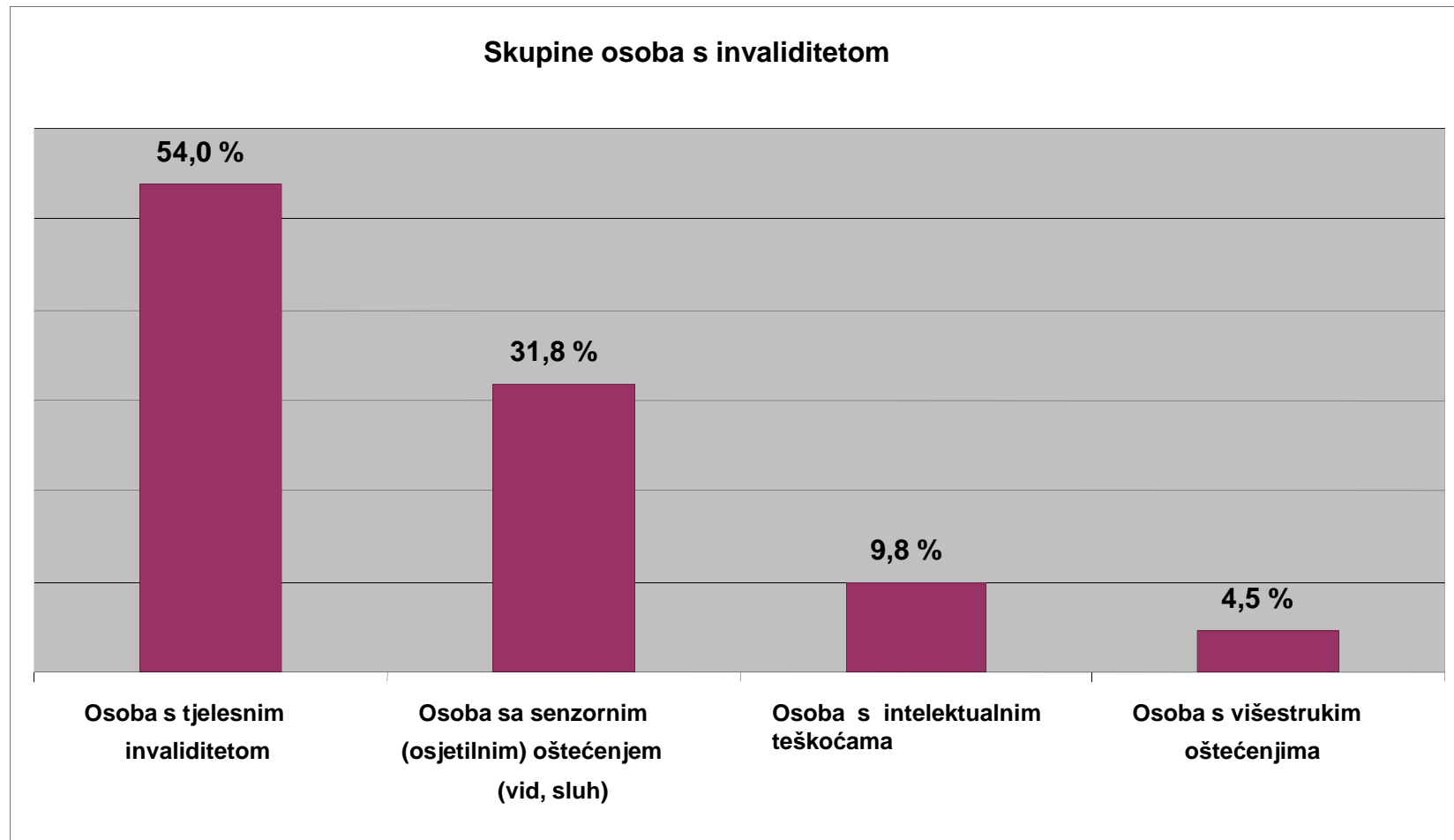
- Provedeno istraživanje 2009. godine
- Uzorak 585 žena iz cijele RH i
- Pravilno raspoređene prema invaliditetu
- Prema regionalnoj pripadnosti

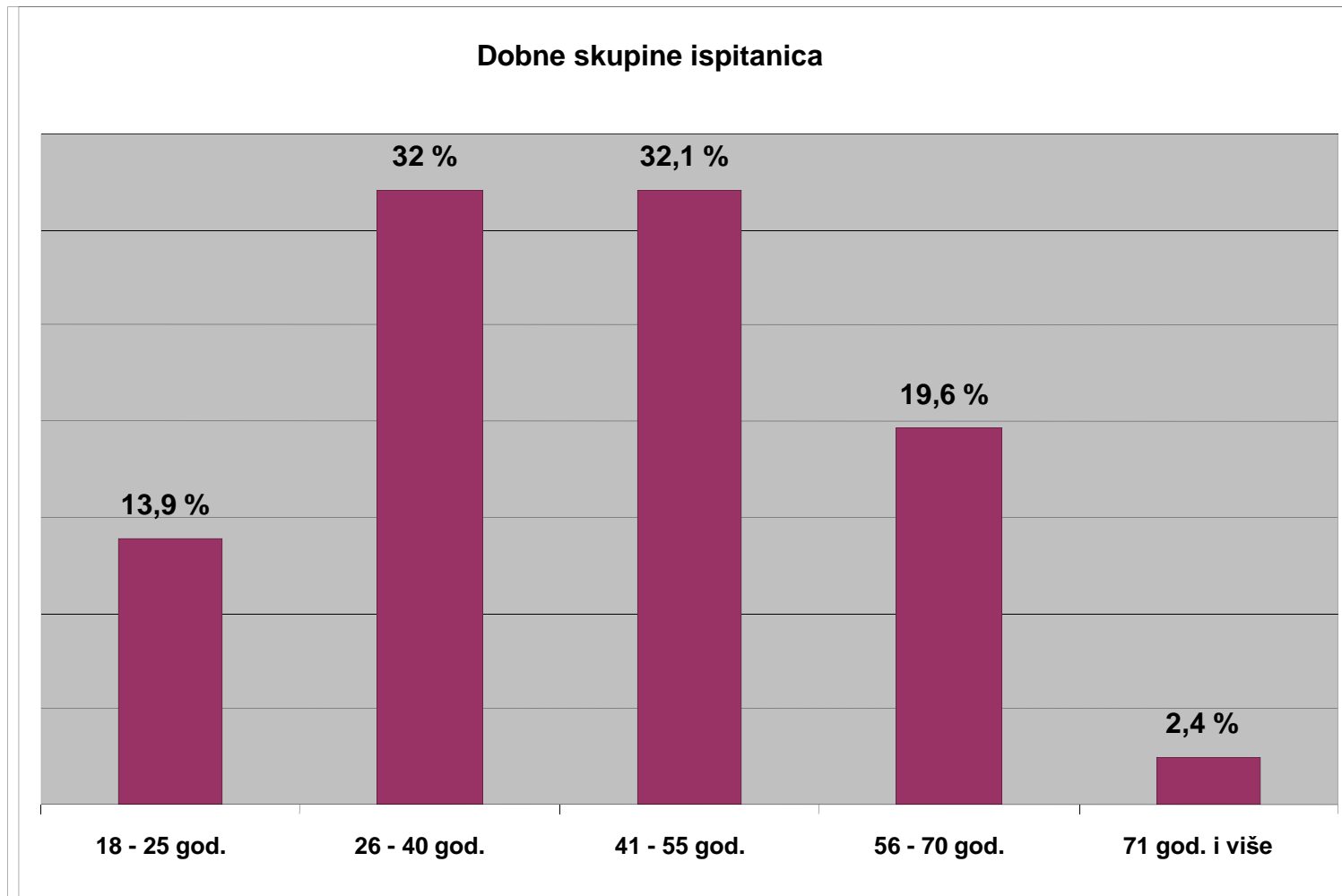
- SOIH je krajem 2009. godine u okviru Projekta „Položaj žena s invaliditetom u Republici Hrvatskoj“ Stavovi i iskustva ispitanica o jednakim mogućnostima žena s invaliditetom su pokazali kako veći broj ispitanica smatra da se mora više dokazivati u životu od drugih osoba bez invaliditeta (46,9%), da invaliditet ima negativan utjecaj na životna postignuća kod 70,3% ispitanica i to najviše na područje profesionalnog života (zapošljavanje, zarada), a potom na sva područja života podjednako (obrazovanje, privatni život, društveni život, život i obitelj). Više od polovice ispitanica je doživjelo diskriminaciju zbog invaliditeta (55,1%), dok je 28,6% ispitanica diskriminaciju doživjelo zbog rodne pripadnosti. Najviše je ispitanica koje su doživjele diskriminaciju u zdravstvenim ustanovama.

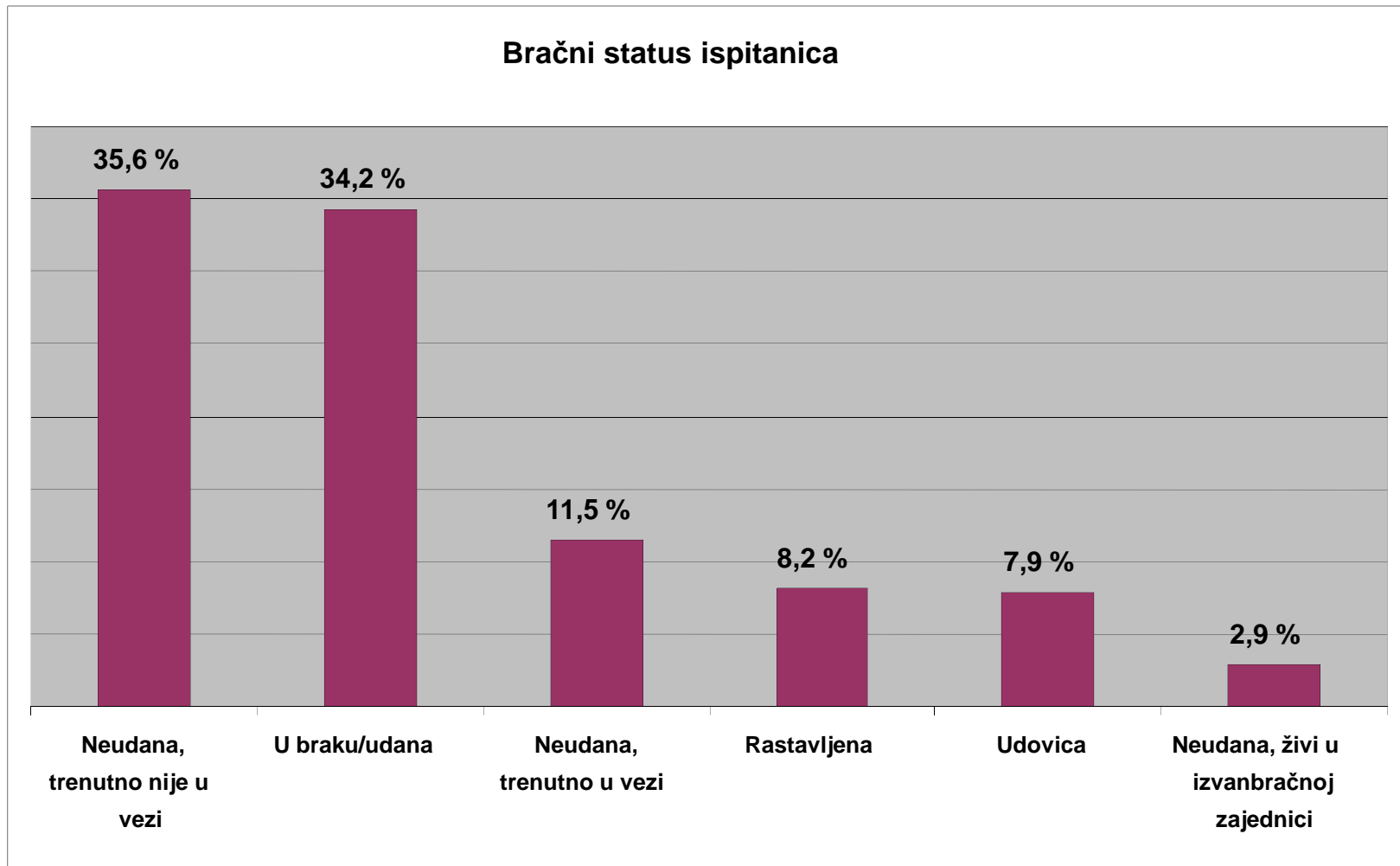
Prikaz obilježja ispitanica prema vrsti invaliditeta

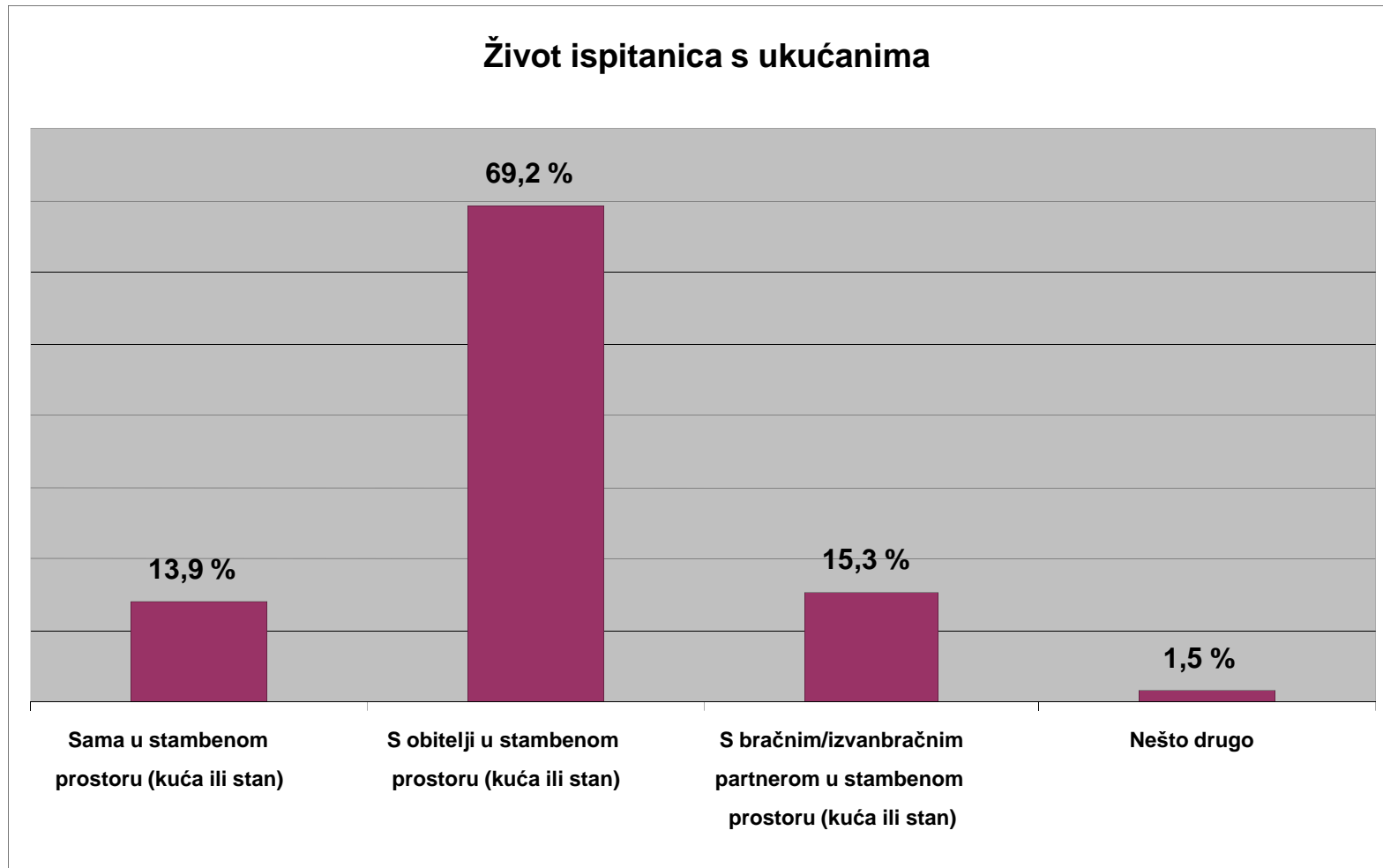
Prikaz dobnih skupina ispitanica

Prikaz bračnog statusa ispitanica

Prikaz načina življenja ispitanica s ukućanima

Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (HZJZ), u Republici Hrvatskoj danas u RH 203.916 (40%) žena s invaliditetom

- Po pitanju obrazovanja, 73,2% žena s invaliditetom ima završenu ili nezavršenu osnovnu školu, a 50,1% muškaraca s invaliditetom ima takvo obrazovanje. To je gotovo svaki drugi muškarac s invaliditetom i gotovo tri od četiri žene s invaliditetom koje imaju završenu ili nezavršenu samo osnovnu školu.

KONVENCIJA UN O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM

Konvencija posebnu pažnju posvećuje pravima žena s invaliditetom, naglašavajući borbu protiv dvostruke diskriminacije žena. Tako se u preambuli Konvencija poziva na Konvenciju o uklanjanu svih oblika nasilja prema ženama te se izražava zabrinutost zbog neuvažavanja prava žena s invaliditetom i višestruke diskriminacije kojoj su izložene.

- Kao jedan od općih principa Konvencije u članku 3. navodi se (g) jednakost između muškaraca i žena.
- U članku 6. – Žene s invaliditetom
  1. Države stranke priznaju da su žene i djevojke s invaliditetom izložene višestrukoj diskriminaciji te će u tom smislu poduzeti mjere radi osiguranja punog i ravnopravnog uživanja svih njihovih ljudskih prava i temeljnih sloboda.
  2. Države stranke će poduzeti sve odgovarajuće mjere radi osiguranja punog razvoja, napretka i osnaživanja položaja žena kako bi im zajamčile korištenje i uživanje ljudskih prava i temeljnih sloboda navedenih u ovoj Konvenciji.

U članku 23. koji je posvećen **poštivanju doma i obitelji**, govori se o reproduktivnim pravima žena s invaliditetom i obvezama države u provedbi same Konvencije(KOPOSI).

Propisuje se obveza države u poduzimanju djelotvornih i odgovarajućih mjera otklanjanja
diskriminacije protiv osoba s invaliditetom u svim pitanjima vezanima uz brak, obitelj, roditeljstvo i osobne odnose, na ravnopravnoj osnovi s drugima.

USTAV REPUBLIKE HRVATSKE

U članku 3. jamči se
ravnopravnost spolova
kao najviša vrednota
ustavnopravnog poretka RH.

DRUGI MANIFEST O PRAVIMA ŽENA I DJEVOJAKA S INVALIDITETOM (ima 18 poglavlja)

8. SEKSUALNA I REPRODUKTIVNA PRAVA

- 8.1. U skladu s člankom 23. KPOSI, žene s invaliditetom koje su u dobi za sklapanje braka imaju pravo na brak i zasnivanje obitelji uz svoj slobodni i informirani pristanak, kao i pravo da uđu u druge vrste odnosa koji uključuju dnevni stabilan život s partnerom, uživanje zaštite javnih vlasti, kao što su, između ostalog, građanske zajednice i partnerstva. Osim toga, **mogu odlučiti o broju djece koju žele imati, trebale bi imati pristup informacijama o planiranju obitelji i reprodukciji, te imaju pravo na očuvanje plodnosti na ravnopravnoj osnovi s drugima. Ženama s invaliditetom potrebno je osigurati sredstva kako bi im se omogućilo ostvarivanje navedenih prava,** te stoga treba poduzeti mjere suzbijanja diskriminacije žena s invaliditetom u svim pitanjima koja se odnose na njihova seksualna i reproduktivna prava. U svim slučajevima, prevladava pravo žene da zadrži kontrolu nad svojim tijelom i spolnosti.
- 8.2. **Društvo u cjelini i posebno rodbina gledaju na žene s invaliditetom kao aseksualne i nesposobne za život s partnerom i majčinstvo, te ih podvrgavaju strogoj i represivnoj kontroli seksualnih potreba.** Stoga je potrebno provoditi seminare o seksualnim i reproduktivnim pravima žena i djevojaka s invaliditetom za njih i njihove obitelji, obraćajući posebnu pozornost na one koje su izložene najvećem riziku od isključenosti, kao što su žene s visokom razinom potreba podrške, intelektualnim ili psihosocijalnim teškoćama i gluhoslijepe žene.

- 8.5. Treba jamčiti pravo na obitelj, veze, seksualne kontakte i **majčinstvo za lezbijke, biseksualne i transeksualne žene s invaliditetom**. Predrasude protiv homoseksualnosti uopće ne bi trebale spriječiti lezbijske, biseksualne i transeksualne osobe žene s invaliditetom od dobivanja potrebne financijske podrške, tehničkih pomagala, ekonomske neovisnosti ili samostalnog života kao lezbijke, biseksualne ili transeksualne osobe, bilo u samostalnoj životnoj sredini ili u institucionaliziranim okolnostima.
- 8.6. Reproductivna prava, to jest sloboda i neovisnost svih ljudi na slobodno i **odgovorno odlučivanje o zasnivanju obitelji, koliko će imati djece, kada i s kim, uključuju i pravo na informiranje, obrazovanje i znači ostvarivanje prava na odlučivanje o reproductivnim pravima bez diskriminacije, prisile i nasilja, prava na pristup kvalitetnoj primarnoj zdravstvenoj zaštiti, kao i prava na zaštitu majčinstva**. Sva ta prava moraju biti u potpunosti osigurana za adolescente i žena s invaliditetom, na ravnopravnoj osnovi s drugima, te na temelju pune suglasnosti i uzajamnog poštovanja.

- **8.7. Strah od trudnoće i njezinih posljedica (kao što je uvjerenje da su nesposobne i/ili nemaju dovoljno sredstava za brigu o djetetu, tjelesne posljedice za majku i strah da bi dijete moglo naslijediti invaliditet, između ostalog) već je mnogo godina glavna briga obitelji i njegovatelja žena s invaliditetom.** Navedene brige uvjetuju njihove živote, čineći ih manje neovisnima i pružajući manje privatnosti, provođenjem nadzora i kontrole bez opravdanog razloga. Moraju biti zajamčena prava žena s invaliditetom na donošenje odluka o svojim životima, seksualnosti i majčinstvu, a nitko ne bi trebao biti u mogućnosti odlučiti umjesto njih bez njihovog informiranog pristanka o pitanjima koja utječu na većinu privatnih pitanja koja se odnose na njihov osobni integritet.
- **8.8. Mnogim ženama s invaliditetom još uvijek je uskraćeno pravo na reproduktivnu slobodu, pod izgovorom kako je to za njihovu dobrobit.** Prisilna sterilizacija, žensko genitalno sakaćenje i prisilni pobačaj samo su neki jasni primjeri uskraćivanja prava mnogih žena i adolescentica s teškoćama u razvoju, bez njihovog pristanka ili potpunog razumijevanja namjera. Ove prakse predstavljaju kršenje temeljnih ljudskih prava, uključujući pravo na tjelesni integritet i kontrolu nad vlastitim reproduktivnim zdravljem, a trebale bi biti osuđene i procesuirane.

- **8.9. Moraju postojati pravne mjere zaštite za one žene koje su u stanju dati svoj pristanak na pitanja vezana za reprodukciju.** Konkretno, ne treba propisati kontracepciju ni prekid trudnoće protiv volje žene s invaliditetom. Prestanak trudnoće također zahtijeva sudsku suglasnost, ako suglasnost ne može dobiti. Žene s invaliditetom trebaju imati pravo na informirani pristanak ili razumijevanje svih medicinskih postupaka, uključujući sterilizaciju i pobačaj.
- **8.10. Ne smije se vršiti prisilna sterilizacija i prisilan pobačaj.** Ako žena s invaliditetom nije u mogućnosti dati suglasnost, pristanak roditelja ili osobe ovlaštene za zastupanje djevojke ili žena s invaliditetom (ako je potrebno, u slučaju maloljetnica ili pravnog onesposobljavanja), moraju se poštivati ljudska prava i volja žena ili djevojaka s invaliditetom u svim slučajevima. To je ujedno i odgovornost mjerodavnog medicinskog osoblja koje treba osigurati dovoljno informacija o operaciji ili medicinskoj intervenciji koja će dovesti do sterilizacije i kakve će imati posljedice u budućnosti.

Majčinstvo (8. poglavlje)

- **8.14. Moraju se razvijati prikladni sustavi kako bi se trudnicama i djevojkama s invaliditetom osigurala potpora prilikom priprema za majčinstvo i da majke s invaliditetom kojima je potrebna pomoć za brigu o svojoj djeci imaju pristup odgovarajućoj asistenciji i uslugama. Tamo gdje prenatalna dijagnoza ukazuje na mogućnost invaliditeta, mora biti osigurana odgovarajuća njega za trudnice uz najveće poštovanje i idealnu terapiju, u cilju poticanja jednakih mogućnosti i antidiskriminacije na osnovi invaliditeta.**
- **8.15. Žene s invaliditetom trebaju imati pravo na dužnosti u podizanju djece s obzirom na čuvanje, starateljstvo i povjerenstvo, skrbništvo i usvajanje djece ili sličnih institucija, gdje su ti pojmovi predviđeni nacionalnim zakonodavstvom, te za njih treba osigurati odgovarajuću pomoć. U svim slučajevima moraju se poštivati najbolji interesi djeteta.**

- **8.16. Potrebno je promijeniti diskriminirajuće stavove i zakonodavstvo prema ženama s invaliditetom s obzirom na porođiljni, posebno u pogledu prava na potpomognutu oplodnju, pravno skrbništvo u slučaju razvoda braka, usvajanje, udomiteljstvo-roditeljstvo, te druge oblike socijalnog roditeljstva i korištenja umjetne oplodnje. Društvo treba prihvatiti i poštivati majčinstvo žena s invaliditetom.** Treba poduzeti potrebne mjere u smislu podizanja svijesti, informiranja i izobrazbe usmjerenih na obitelji djevojaka i žene s invaliditetom i stručnjake.
- 8.17. Reproductivna prava uključuju pravo žene da ne dobije otkaz zbog trudnoće i pravo na plaćeni porođiljni dopust. U nekim europskim zemljama pravo na očinski dopust također se priznaje ako tijekom prvih tjedana žena, iako nije na poslu, osjeti kako nije u stanju voditi brigu o svom domu i sinu ili kćeri, što je odgovornost koju dijele otac i majka. Osim toga, potrebno je proširiti takav dopust kada sin ili kći ima teškoće u razvoju, izjednačavajući ga s dopustom za više rođenja.
- **8.18. Zbog dodatnih izazova koje žene s invaliditetom doživljavaju u društvu, majke s invaliditetom trebaju imati pravo na dodatni porođiljni dopust, ako žele, kako bi se prilagodile novoj situaciji i postigle dobar razvoj obiteljskog života. Žene s invaliditetom trebaju imati pravo na socijalne usluge koje trebaju tijekom porođiljskog dopusta.** Prava i usluge trebaju biti dostupne ženama s invaliditetom kada prelaze u Europsku uniju, bilo kao radnice ili kao partnerice u pratnji.

Žena s invaliditetom je često
prvenstveno identificirana
kao
osoba
s invaliditetom,
a ne kao žena ili majka.

To je korijen neravnopravnog položaja.

Prava na seksualno i reproduktivno zdravlje

- Pravo na jednakost i nediskriminaciju
- Pravo na brak i obitelj
- Pravo na reproduktivno zdravlje uključujući planiranje obitelji i informacije o materinstvu, edukacije i usluge
- Pravo na fizički integritet

Izjednačavanje reproduktivnih prava

- Reproductivna jednakost
- Reproductivna autonomija
- Sloboda od nasilja, eksploatacije i zlostavljanja
- Vezano za rizik trudnoće
- Tretman osobe
- Vjervovanja o mogućnosti roditeljstva
- Potpora roditeljstvu

Pristup pravima

- Fizička, komunikacijska i orijentacijska pristupačnost
- Financijska pristupačnost
- Informacijska pristupačnost

Mjere i aktivnosti

- Rušiti stereotipe i predrasude
- Izjednačavati mogućnosti
- Pitanje poslovne sposobnosti i potpomognutog odlučivanja, nasilja i prinudne sterilizacije

Preporuke

- Urediti normativni sadržaj
- Obveze države
- Regulirati međusektorske obveze

**Nema kompromisa za seksualno i
reproduktivno zdravlje žena i djevojaka s
invaliditetom**

